

Нечипорук О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
викладання шкільних предметів
Волинського інституту
післядипломної педагогічної освіти
nechyporuk_oksana_v@ukr.net

КОМУНІКАТИВНИЙ ЕТИКЕТ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Інтенсифікація глобалізаційних процесів та демократичний розвиток суспільства окреслили нові вимоги реформування системи освіти української держави. Збільшення міжкультурних, міжнаціональних контактів, інтенсифікація особистісних і ділових відносин сучасної людини акцентують увагу на знання етикету та володіння комунікативними вміннями, оскільки вони є відображенням морально-гуманістичних принципів, за якими живе кожен з нас. Міжособистісні відносини впливають на успішність будь-якої діяльності людини. Тому на сучасному етапі реформування системи освіти особлива увага приділяється вихованню культури етикету: культури поведінки, культури спілкування, що виражають гуманістичні цінності будь-якої особи.

Особлива увага відводиться не лише навчальним закладам, а й процесу удосконалення професійної компетентності сучасного педагога, оскільки він:

- безпосередній учасник та організатор безпечних психологічних умов навчально-освітнього процесу;
- активно контролює й впливає на соціально-психологічний клімат, який сприяє досягненню позитивних результатів спільної діяльності педагогічного колективу, школярів та їх батьків;
- здійснює зниження рівня конфліктності, урегулювання накопичених протиріч.

У зв'язку з цим зростає науковий інтерес до проблеми розвитку культури мовлення та мовленнєвого етикету як складової професійно-педагогічної комунікації сучасного педагога.

Дослідження І. Білодіда, Д. Ганича, М. Жовтобрюха, С. Єрмоленко, І. Ковалика, М. Пентилюк та ін. присвячені питанням підвищення рівня мовленнєвої культури. Разом із тим, проблема вивчення культури етикету на прикладі опанування елементами мовленнєвого етикету педагогами, на наш погляд, розглянута недостатньо.

Поняття «етикет» почали досліджувати у контексті проблем міжособистісної взаємодії представників однієї етнокультури [3], а згодом – як координацію мовленнєвої поведінки в міжкультурній комунікації [4]. Більшість науковців розглядають «етикет» як «сукупність правил поведінки, що стосуються зовнішнього прояву ставлення до людей (поведінку, форми звертань і вітань, поведінку у громадських місцях, манери одягу тощо)» [2, с. 220].

Більш коректним можна вважати бачення етикету, розкриті у працях Т.В. Цив'ян, під яким вона розуміє такі ритуалізовані правила поведінки людини у суспільстві, які відображають суттєві для цього суспільства соціальні й біологічні критерії, потребуючи застосування спеціальних прийомів, що відображають певні відносини та зв'язки, наявні у колективі [6].

Дотримання етикету не тільки не обмежує, а й, навпаки, розширює комунікативні можливості педагога, забезпечує ефективний обмін почуттів і думок, притягує потенційних співрозмовників, робить спілкування бажаним, а процес передавання і сприйняття інформації – цікавим, психологічно актуальним. За визначенням О.О. Леонтьєва соціальна обумовленість мовленнєвої діяльності педагога полягає в етичних вимогах до учасників педагогічної комунікації. Виховна сила його мовлення залежить не тільки від дотримання етичних формул, а й від стійкості моральних норм, якими він керується у вчинках, ставленні до справи, адже він впливає на своїх підопічних не лише словом, а й своєю особистістю [5].

Слід зауважити, що правила етикету і моральна норма доповнюють один одного, зорієнтовуючи особистість педагога на узгодженість дій і дисципліну.

Комунікативна функція етикету займає особливе місце в системі удосконалення професійної підготовки вчителя внаслідок того, що педагогічний процес не може існувати без встановлення різноманітних комунікативних зв'язків між тим, хто навчає, і тими, хто навчається, потребою в спілкуванні з учнями, слухачами, їхніми батьками, колегами, адміністрацією.

Міра імперативності правил етикету, а значить реагування і виконання універсальних вимог, допомагає легко увійти у процес мовленнєвого етикетного спілкування.

Узагальнюючи дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців ми можемо зробити висновок, що педагог, в процесі викладання, є комунікативним лідером, що організовує обмін інформацією, керує пізнавальною та практичною діяльністю, регулює взаємовідносини між учнями. Його слово – головний інструмент впливу. Освіта є феноменом культури, тому не може відбутися без опори на культуру особистості педагога. Саме вчителю, викладачу належить найважливіша роль в розвитку і вдосконаленні мовленнєвої культури суспільства.

Література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 363 с.
2. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність : монографія. Київ : Рідна мова, 1998. С. 220.
3. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2000. 284 с.
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ : Академія, 2006. 255 с.
5. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. Москва : Знание, 1979. 438 с.
6. Цив'ян Т. В. Модель мира и ее лингвистические основы / Татьяна Владимировна Цив'ян. Москва : Либроком, 2009. 278 с.